

EDEBİ AKIMLAR - 1

KLASİSİZM (KURALCILIK)

- 17. yüzyılda Fransa'da, Descartes'ın "Düşünüyorum, o hâlde varım." rasyonalist felsefesinden doğmuştur. Akımın kurucusu Boileau'dur.
- "Akıl, sağduyu, erdem ve ahlak"a önem verilmiştir.
- Anlatımda mükemmellik amaçlandığından sokak dili değil, seçkin çevrelerin dili kullanılmış; kaba ve çirkin sözlere yer verilmemiştir.
- Konudan çok, konunun işlenişi, anlatımın seçkinliği önemlidir.
- Sanatçılar eserlerinde kişiliklerini gizlemiş, kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmışlardır.
- Konular genellikle tarihten hatta mitolojiden seçilmiş, doğa örnek alınmış ve taklit edilmiştir.
- Sanatçılar, eserlerinde değişmez tipler oluşturmuşlardır.
- Sanat sanat içindir, anlayışı benimsenmiştir.
- Daha çok, şiir ve tiyatro alanında (trajedi, komedi) etkili olmuştur.
- Tiyatroda üç birlik (olay-yer-zaman birliği) kuralına uyulmuştur.

Temsilciler

Fenelon, La Fontaine, Moliere, Corneille, Racine, Boileau, Bossuet, Madame de La Fayette, La Bruyere, Malherbe, Pascal, Descartes, John Milton, İbrahim Şinasi, Ahmet Vefik Paşa, Direktör Ali Bey

ROMANTİZM (ÇOŞUMCULUK)

- "Klasisizm"e tepki olarak 18. yüzyılda Almanya'da doğmuş, Fransa'da gelişim göstermiştir. Fransa'da, Victor Hugo Cromwell adlı oyununun ön sözünde akımın ilkelerini oluşturmuştur.
- Duygu, hayal, akıl dışılık, düş gücü, bireysel karakterler ön plana çıkarılmış; tesadüf ve olağanüstülükler sıkça yer verilmiştir.
- Konular daha çok, toplum için sanat anlayışı ile, ulusal kaynaklardan, günlük yaşamdan alınmıştır.
- Kahramanlar ya çok iyi ya da çok kötü (tek yönlü) olup iyi-kötü, güzel-çirkin, ak-kara tezatları işlenmiş; tip yerine karakter öne çıkmıştır.
- Eserlerde her sınıftan insana yer verilmiştir.
- Biçimden çok, konuya önem verilmiştir.
- Eserler günlük konuşma diliyle yazıldığından dil, savruk ve kural-sızdır.
- Sanatçılar, eserlerinde kişiliklerini gizlememiştir.
- Daha çok, roman türünde öne çıkmıştır.
- Tiyatroda dram türü bu akımla ortaya çıkmıştır.

Temsilciler

Goethe, Schiller, Shelley, Lamartine, Madame de Stael, Puşkin, J.J. Rousseau, Voltaire, Chateaubriand, Walter Scott, Lord Byron, A. Dumas-Pere, Victor Hugo, George Sand, Sainte-Beuve, E. Allan Poe, Alfred Musset; Namık Kemal, Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami, Ziya Paşa, Recaizade Mahmut Ekrem

- Klasisizmde, trajedi, komedi; romantizmde, dram türü öne çıkmıştır.
- Klasisizmde, epik şiir; romantizmde lirik şiir öne çıkmıştır.
- Klasisizmde, tiyatro; romantizmde roman, hikâye, anı, gezi yazısı, makale, lirik şiir gibi türler önem kazanmıştır.
- Klasisizmde üç birlik kuralına uyulurken romantizmde uyulmaz.

REALİZM (GERÇEKÇİLİK)

- 19. yüzyılda Fransa'da, romantizme tepki olarak ortaya çıkan akımın kurucusu Gustave Flaubert'tir. Auguste Comte'un "Pozitivizm" felsefesinin etkisi bu akımı doğurmuş; Gustave Flaubert'in *Madam Bovary* romanıyla kesin hâlini almıştır.
- Gözlem ve belgelere büyük önem verilmiştir.
- Karakterlerin psikolojileri, kişiliklerini etkileyen çevreleri ayrıntılı betimlenmiş, olağanüstü olaylara yer verilmemiştir.
- "Sanat sanat içindir." anlayışıyla eserler verilmiştir.
- Gözlemin titizlikle anlatılmasına, üslubun söz oyunlarından uzak, açık, sağlam ve kusursuz olmasına önem verilmiştir.
- Çağdaş insanı ve toplumu yani gerçekleri olduğu gibi anlatma amaçlanmıştır.
- Yazarlar, eserlerde kişiliklerini gizlemiş, nesnel bir anlatımı benimsemiştir.
- Betimlemeler yazarın gözüyle değil, kahramanın gözüyle yapılmıştır.
- Roman ve hikâyede ön plana çıkmıştır.

Temsilciler

Stendhal, Balzac, Gogol, Charles Dickens, Turgenyev, George Eliot, Flaubert, Dostoyevski, Goncourt Kardeşler, Tolstoy, Mark Twain, Alphonse Daudet, Maupassant, Paul Bourget, Daniel Defoe, Çehov, Maksim Gorki, Ernest Hemingway, John Steinbeck; Recaizade Mahmut Ekrem, Sami Paşazade Sezai, Nabizade Nazım, Halit Ziya Uşaklıgil, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Memduh Şevket Esendal, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay

NOT

Realist Eserler

- Gustave Flaubert: *Madame Bovary*
- Nabizade Nazım: *Karabibik*
- Halit Ziya Uşaklıgil: *Mai ve Siyah*
- Recaizade Mahmut Ekrem: *Araba Sevdası*
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu: *Kıralık Konak*

NATÜRALİZM (DOĞALCILIK)

- 19. yüzyılda Fransa'da, Emile Zola realizmin gerçeği tüm çıplaklığıyla vermede yeterli olmadığı düşüncesiyle "Deneysel Roman" adlı eserinde, insanın soyaçekim ve genetik özelliklerini de gözeteerek bu akımı kurmuştur.
- Realizmin ileri aşaması olan bu akımda doğa ve toplumdaki olaylar hiç değiştirilmeden alınmıştır.
- Natüralistler davranış ve kişiliğin şekillenmesinde, insanın kendi iradesinin değil, toplumsal çevrenin etkisi ve soyaçekim özellikleri olduğunu düşünmüşlerdir.
- Endüstrileşme sürecinde ortaya çıkan ekonomik ve ahlaksal bunalımla büyük kent halkının eleştirilmesi natüralizmin temel konularındır.
- Bu akımda deneysel (tezli) roman geliştirilmiştir.
- Determinizm yani doğa olaylarında aynı nedenlerin aynı koşullar altında aynı sonuçları vermesi görüşü edebiyata uygulanmış, kişilerin fiziksel özellikleri ayrıntılı olarak verilmiştir.
- Yazarlar kendilerini bilim adamı, toplumu laboratuvar, insanı ko-bay olarak ele almış, kişiliklerini gizlemişlerdir.
- Biçim güzelliği ve üslup kaygısı güdülmemiştir.
- Gerçekler genellikle olumsuz yönleriyle işlenmiştir.
- Kahramanlar, içinde buldukları sosyal çevreye göre konuşmuşlardır. Argo ve küfre yer verilmiştir.
- "Sanat toplum içindir." anlayışı benimsenmiştir.

Temsilciler

Emile Zola, Maupassant, Alphonse Daudet, John Steinbeck, Court Kardeşler, Gerhart Hauptmann, Henrik İbsen, Knut Hamsun, Ernest Hemingway; Beşir Fuat, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Faik Bay-sal, Ahmet Mithat Efendi, Nabizade Nazım ...

NOT

HÜMANİZM (İNSANCILLIK)

- İnsanı asıl değer kabul eden ve insanla ilgili sorunlara öncelik veren sanat ve edebiyat görüşüdür.
- 14. yüzyılda İtalya'da doğmuştur.
- Hümanizme göre sanatın ve edebiyatın asıl konusu insandır.
- Hümanizmde edebiyatın amacı insanı bu mükemmelliğe doğru götürmektir.
- Hümanist yazarlar daha çok evrensel konuları işlemişlerdir.
- Hümanist sanatçılar Antik Yunan ve Lâtin kültürüyle sanatına dönerek onu örnek almıştır.
- Hümanist eserler halka hitap etmekten uzak, aristokrat bir kimliğe sahiptir.
- Dante, Petrarca, Boccaccio, Rabelais, Ronsard, Montaigne, Cervantes, Shakespeare gibi sanatçılar bu akımın temsilcileri arasında yer alır.
- Cumhuriyet Dönemi'nde Nurullah Ataç, Orhan Burian, Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol gibi yazarlar hümanizmi savunmuştur.

REALİZM - NATÜRALİZM FARKI

REALİZM	NATÜRALİZM
● Pozitivizm felsefesinin etkisi vardır.	● Determinizm, Darwinizm ve pozitivizmden etkilenmiştir.
● Sanat sanat içindir.	● Sanat toplum içindir.
● Dil ve üslupta seçkinlik, biçim güzelliği vardır.	● Dil, doğal ve yalındır; kaba sözler, argo vardır.
● Sebep-sonuç ilişkisi mantığına dayandırılmıştır.	● Sebep-sonuç ilişkisi, soyaçekim, determinizme dayandırılmıştır.
● Aşırı olumsuz durumları yansıtılmasında sınır vardır.	● Aşırı olumsuz durumları yansıtılmasında sınır yoktur.

NOT

Natüralist Eserler

- Hüseyin Rahmi Gürpınar: *Şık, Şıpsı, Mürebbiye*
- Nabizade Nazım: *Zehra*
- Ahmet Mithat Efendi: *Müşahedat*
- Emile Zola: *Germinal, Nana*
- John Steinbeck: *Gazap Üzümleri*

PARNASİZM

- 19. yüzyılda Fransa'da, **romantizme tepki** olarak ortaya çıkan bir şiir akımıdır.
- Şiirde gerçekçilik olarak ortaya çıkan, realizmin şiire yansması olan bu akımın kurucusu **Gautier**'dir.
- "Sanat sanat içindir." anlayışı benimsenmiştir.
- Şiirde ritim, ahenk, müzikalite, kuyumcu titizliği öne çıkmıştır.
- Şairler nazım şekli, nazım birimi, ölçü, uyak gibi yapı unsurlarına ve biçime önem vermişlerdir.
- Kişisel duygu ve tutkular yerine **dış gerçek nesnel bir tutumla** (sözcüklerle resim yapar gibi) betimlenmiştir.
- Şairler, şiirde kişiliğini gizlemiştir.
- Eski Yunan ve Latin edebiyatından, efsanelerden etkilenilmiştir.

Temsilciler

Gautier, Banville, Lisle, Heredia, Coppee, Prudhomme; Cenap Şahabettin, Tevfik Fikret, Yahya Kemal Beyatlı

SEMBOLİZM (SİMGEÇİLİK)

- Parnasizme tepki olarak 1886'da Fransa'da **Jean Moreas**'ın bildiriyle akımın tarihi ve özellikleri ilan edilmiştir.
- Düşüncelere değil, duygulara seslenilmiştir.
- Dış dünya **sembol, mecaz ve imgelerle** anlatılmış; daha çok "sone, terzarima, müstезat, mensur şiir, serbest nazım biçimleri" kullanılmış; söz sanatlarına sıkça başvurulmuştur.
- Ahenk, ritim ve **müzikaliteye** önem verilmiştir.
- Şiirde **anlam kapalılığı**, yoruma açıklık, **karamsarlık, melankoli**, sararmış yapraklar, gün batımı öne çıkmıştır.
- Şiir, sözcüklerle oluşturulan bir musiki olarak düşünülmüş, biçimde serbestlik tercih edilmiştir.
- Sanat sanat içindir, anlayışı benimsenmiştir.

Temsilciler

Jean Moreas, Baudelaire, Edgar Allen Poe, Maeterlinck, Rimbaud, Mallarme, Verlaine, Valery, Maeterlinck; Cenap Şahabettin, Ahmet Haşim, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ziya Osman Saba...

NOT

Parnasizm - Sembolizm Farkı

- Parnasizmde düşünce ve nesnel anlatım, sembolizmde duygu ve yoğun bir anlatım tercih edilmiştir.
- Parnasizmde melankoli ve duygusallıktan uzak durulurken sembolizmde bu duygular yüceltilmiştir.
- Parnasizmde açık, sembolizmde kapalı bir anlatım benimsenmiştir.

EMPRESYONİZM (İZLENİMCİLİK)

- 19. yüzyılda Fransa'da, **parnasizme tepki olarak** doğmuş; dış gerçekliği değil, dış gerçekliğin sanatçının ruhunda bıraktığı **izlenimlerin** anlatılmasını ilke edinmiştir. Akımın ismi, **Claude Monet**'nin **İzlenim: Gün Doğumu** adlı tablosundan gelmektedir.
- Doğa olduğu gibi, ayrıntılı değil de sanatçıda bıraktığı izlenimler ölçüsünde anlatılmıştır.
- Sembolizmden farklı olarak nesnelere değişik anlamlar yüklenmemiş, **ışık ve renk kaynaklı görsel izlenimler** öne çıkmıştır.
- Her şeyden önce özgürlük önemsendiğinden hayale ve soyut betimlemelere yer verilmiştir.
- "Sanat sanat içindir." anlayışı benimsenmiş, toplumsal içerikten uzak durulmuştur.
- Şiirde **ölçü ve uyak ihmal edilmiştir**.
- Realizm, natüralizm ve parnasizme karşı bir anlayış benimsenmiştir.

NOT

Empresyonistler

- Saf ve yalın duyarlılığa özlem duymuşlardır. Empresyonistlerin bu özlemlerinin arkasında ise Andre Gide'in "Dünya Nimetleri"nde formüle ettiği "Hissediyorum, öyleyse varım." anlayışı vardır.

ÖRNEK

Her eser güzelliğini akıldan alır. Sağduyuya uymayan bir anlatımın hiçbir anlamı ve değeri yoktur. Bu yüzden hiçbir şey gerçekten daha güzel değildir. İnsan, ancak inandığı şeyden heyecan duyar. Tabiatta bulunan her şey sanatta da vardır. Bundan ötürü tabiatı taklit etmek gerekir. Çünkü yalnız gerçek olan şey takdir edilir. Gerçek olmayan hiçbir şeyin devamı olmaz.

Bu sözleri aşağıdaki sanatçılardan hangisi söylemiş olamaz?

- A) La Bruyere
B) Moliere
C) John Milton
D) Corneille
E) Ahmet Mithat Efendi

ÖRNEK

Bir 18. yüzyıl düşünürü olan J. J. Rousseau ister özel ister kamusal hayatımızda olsun, yaşadığımız şeylerin, aklın değil duyguların ve doğal içgüdülerin gereklerini karşılayıp karşılamadığını sormamız gerektiğini söyler. Bireyselliği ve doğayı gündeme getirir. Ona göre, gerçekliği parçalayan ve anlaşılmaz hâle getiren aklın bütün tahlilleri yapaydır.

Buna göre J. J. Rousseau'nun hangi hareketin öncülüğünü yaptığı ileri sürülebilir ?

- A) Klasisizm
B) Realizm
C) Romantizm
D) Natüralizm
E) Empresyonizm

ÖSYM Sorusu

ÖRNEK

Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim
İnan ki ne demiş isem görüp de söylemişim
Şudur benim cihânda en beğendiğim meslek
Sözüm odun gibi olsun hakikat olsun tek

Bu dizelerde dile getirilen düşünce, aşağıdaki edebî akımlardan hangisi ile ilişkilendirilebilir?

- A) Romantizm
B) Realizm
C) Sembolizm
D) Sürrealizm
E) Klasisizm

ÖSYM Sorusu

4 ve 5. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Romanlardaki hayalî tasvirler hep köksüz yalanlardır. İnceden inceye araştırıp soruşturmalı, tahlil etmeden hiçbir şey yazmamalı, hatta hayatta rastlanılan, az karşılaşılın olaylar bile bir eserde yer almamalıdır. Günlük hayat, hırgürle, çirkinliklerle, kıskançlıklarla, aldatmalarla örülmüş bir dokumadır. İyilikler, güzellikler, erdem sayılabilecek nitelikler, birer hayalden başka bir şey değildir, roman konusu olamaz.

ÖRNEK

Bu parçada romanla ilgili olarak belirtilen düşünceler aşağıdaki yazarlardan hangisine ait olabilir?

- A) Hüseyin Rahmi Gürpınar
B) Abdülhak Hamit Tarhan
C) Recaizade Mahmut Ekrem
D) Ahmet Mithat Efendi
E) Sami Paşazade Sezai

ÖSYM Sorusu

ÖRNEK

Bu parçada dile getirilen düşünceler aşağıdaki edebî akımlardan hangisiyle örtüşmektedir?

- A) Realizm
B) Klasisizm
C) Romantizm
D) Empresyonizm
E) Natüralizm

ÖSYM Sorusu

ÖRNEK

Olağanüstülüğü sevdiğimi, bundan dolayı da yapıtlarımın düş gücümü en iyi şekilde yansıttığını, gözlemci ve araştırmacı bir bakış açımın olmadığını okurlarım bilir. Bu yüzden yayımcılar, gerçek hayat üzerine bir şey yazmamı isteyince kararsız kalırım. Anlatılarımda, karakterlerin duygu dünyasını yansıtırken zorlanmam. Ama gerçek bir kentte yer alan gerçek bir yeri anlatmak ya da bir sokağı, mahalleyi oranın diliyle ifade etmek, olanı, olduğu gibi vermek elbette benim gibi coşkun bir ruha sahip biri için neredeyse olanaksızdır.

Bu sözleri söyleyen bir yazarın aşağıdaki akımlardan hangilerine bağlı yapıtlar vermesi beklenmez?

- A) Klasisizm – Romantizm
- B) Klasisizm – Sembolizm
- C) Realizm – Natüralizm
- D) Romantizm – Natüralizm
- E) Parnasizm – Sembolizm

ÖRNEK

“Emile Zola'nın, Auguste Comte'un pozitif felsefesinden esinlenen tezli natüralist romanları bile artık eskimeye yüz tutmuştu. Bunlar çok sert, çok çetindi. Hele Fransız edebiyatını yeni tanıyan gençlerimiz için oldukça ağırdı. Gençler, yine bir kuşak önceki akımı izlediler.”

Burada sözü edilen bir kuşak önceki akım hangisidir ve onu izleyenler kimlerdir?

- A) Romantizm; Ahmet Mithat, Namık Kemal, Şemsettin Sami
- B) Klasisizm; Şinasi, Abdülhak Hamit
- C) Realizm; Sami Paşazade Sezai, Nabizade Nazım, Rezaizade Ekrem
- D) Sembolizm; Cenap Şahabettin, Ahmet Haşim
- E) Parnasizm; Tevfik Fikret, Yahya Kemal

ÖSYM Sorusu